

PARTIDUL NAȚIONAL LIBERAL ÎN OLTENIA INTERBELICĂ

Albinel Victor Firescu

Transformările profunde ale societății românești, după primul război mondial, au determinat în rândul partidelor politice o stare de efervescentă, care s-a soldat cu schimbarea configurației partidelor politice și a raporturilor dintre ele, cu pulverizarea și regruparea acestora, cu readaptarea programelor politice și a stilului și metodelor de guvernare, cu apariția sau cu încadrarea în viața politică a țării a unor noi partide și grupări politice.

În urma falimentului Partidului Conservator, cel mai important partid politic tradițional era Partidul Național Liberal, exponent al marii burghezii industriale și financiare. După formarea statului național unitar, transformările economice fundamentale au creat cadrul propice afirmării burgheziei și asigurării preponderenței sale în viața social-economică și politică a țării. Procesul obiectiv de dezvoltare capitalistă a constituit premisa rolului jucat de burghezia grupată în PNL, partid care a beneficiat de experiența guvernărilor anterioare, de influența crescândă a monarhiei, speculând totodată și aureola de partid care a contribuit la desăvârșirea unității naționale și modernizarea statului român prin elaborarea și aplicarea unei serii întregi de reforme. Lărgirea bazei sociale a PNL conduce însă la un fenomen de diluție în timp ce nucleul partidului cuprindea cercurile grupate în jurul marilor bănci cu capital național, părți însemnate ale burgheziei mici și mijlocii, care înainte de război erau apanajul PNL, se înregimentează în rândul altor partide, apărute după război, precum Partidul Poporului sau Partidul Țărănesc. Dacă la această contradicție între vârfurile burgheziei liberare și baza socială a partidului adăugăm și păcatele guvernării antebelice: cenzura, amânarea reformelor agrară și electorală, avem evidența faptului pentru care PNL nu a reușit să ajungă la guvernare în primii ani după război (1918-1922). Confruntat cu această situație, PNL se va reorganiza adaptându-și programul și doctrina politică la noile condiții impuse de dezvoltarea României. În paralel, liderii liberali vor specula rivalitățile dintre celelalte partide politice în lupta pentru putere.

Analiza situației politice a PNL în Oltenia interbelică este reprezentativă și necesară pentru conturarea unui tablou general.

În urma unui congres al PNL Dolj, șef al liberalilor din județul Dolj devine,

la 14/27 martie 1919, Constantin Neamțu¹. Alți frunțași ai organizației de aici sunt: Emil Tătărescu și C. Negrescu. Dintre organele de presă liberale amintim: „Straja” care apare în anii 1919-1920, 1922-1926, 1929-1930, 1932 și 1934², „Crucea” care apare în anii 1921-1922³, „Nădejdea” care apare în anii 1930-1935⁴, „Libertatea” care apare în 1934⁵, „Mișcarea Olteniei” care apare în 1935⁶ și „Drum Nou” care apare în 1937⁷. Frământările din sânul organizației liberale doljene de după război au, desigur, rădăcini mai vechi (încă din 1916), dar cu ocazia alegerilor din 1919 luptele interne pentru preluarea conducerii organizației se intensifică ajungându-se la o sciziune. Tabăra dizidentă se conturează după excluderea lui Nicolae Romanescu din partid. „Curierul Olteniei” surprinde elocvent aceste evenimente: „În primăvara anului acesta un grup de tineri liberali din orașul Iași au redactat un proces verbal pe care s-au pus multe semnături, în care se cerea ca domnul Toma Stelian, fost ministru și unul din marii noștri jurisconșulți să fie rugați a veni în țară pentru a lua conducerea PNL. În acest sens, s-a și trimis o scrisoare la Paris Domnului Toma Stelian, care după câte știm ar fi vorba să sosească în capitală. Domnul Toma Stelian e un fiu al orașului nostru și fără să fi moștenit vreun nume cu blazon, d-sa, prin propriile sale merite s-a ridicat la demnitatea de a fi cel mai iubit fiu nu numai al Craiovei dar și al întregii noastre țări [...] de câteva zile circulă cu persistență știrea în oraș cum că Domnul Titu Frumușanu, unul dintre distinșii noștri avocați, fost în mai multe rânduri reprezentant al județului Gorju în Parlament și fost vicepreședinte al Camerei și Nicolae P. Romanescu, fost în mai multe rânduri deputat și primar al orașului Craiova, ar fi fost excomunicați din Partidul Liberal. Excluderea lui Romanescu e un fapt cert, căci la alegerea Comitetului de 50 de persoane, d-sa n-a fost ales și nici nu s-a vorbit în numele său”⁸. Dizidenții liberali, în frunte cu Istrate Mitescu, scot un ziar propriu „Liberalul” și prezintă o listă proprie de candidați, îndemnând în același timp să nu se voteze „lista în frunte cu directorul de la Banca Comerțului, anume Neamțu, deoarece persoanele care figurează pe această listă nu numai că sunt absolut necunoscute și ca atare nu inspiră nici o încredere dar, ar produce o slăbiciune în acțiunea atât de patriotică a organizației liberale din localitate”⁹. „Liberalului”, care „înjură în disperare”, i se răspunde de către organul liberal local „Straja”, prin articolul „Zvârcolirile Miteștilor”, în

1 „Viitorul”, XII, nr. 3286, 14/24 martie 1919.

2 „Straja”, 1919-1920, 1922-1926, 1929-1930, 1932, 1934.

3 „Crucea”, 1921-1922.

4 „Nădejdea”, 1930-1935.

5 „Libertatea”, 1934.

6 „Mișcarea Olteniei”, 1935.

7 „Drum Nou”, 1937.

8 „Curierul Olteniei”, XXVII, nr. 1050, 17 decembrie 1918.

9 „Liberalul”, X, nr. 11, 21 octombrie 1919.

care se dau „lămuriri” asupra asasinării lui Stoicescu, adversar de proces al lui I. Miteșcu, concomitent cu acesta adresându-se electoratului: „Fițiuca celor șase Mitești publică o plăcintă încălciată, din care ar reieși că ei reprezintă partidul nostru în Dolj [...]. Lista în frunte cu domnul Neamțu reprezintă în chip oficial partidul Liberal”¹⁰. Constantin Neamțu, șeful organizațiilor PNL Gorj și Dolj și director al Băncii Comerțului din Craiova¹¹ este „forța financiară și politică ..., astrul care atrage și menține în văzduhul politic sateliții”¹². Acesta, împreună cu alți fruntași ai partidului Liberal din Craiova: M. Policrat, I. Florescu, A. Mircea, preotul Breasta, C. Popovici, Gh. Vercescu, Mitu Stoienescu desfășoară activități de propagandă la sate explicând cele două reforme: votul obștesc și împroprietărirea, ceea ce face ca partidele adverse să reacționeze¹³.

Ținta predilectă a opoziției este, firește liderul liberal local. C. Neamțu este atacat de „Cuvântul Olteniei”, care-l reprezenta pe Argetoianu și de „Dacia” organ Naționalist Democrat. Este numit „micul Vintilă al Olteniei”, „Hidra cu șapte capete”¹⁴. Ziarul „Chemarea” din București, adresează fruntașilor liberali următoarele întrebări: „este adevărat că domnul Neamțu, fruntașul liberal din Oltenia a luat porumb de la Comisia de aprovizionare din Dolj, pentru a-l împărți țăranilor din Romanăți? Este adevărat că acest porumb s-a dus la moșia d-sale Breastavăț și la celelalte moșii pe care le are, unde l-a împărțit oferind o baniță de porumb care valorează 12 lei pentru secerișul unui pogon care valorează 100 de lei? Este adevărat că domnul Neamțu se folosește de automobilul prefecturii din Gorj ca să-și plimbe familia pe la Craiova sau București?”¹⁵. Și în ziarul dizidenței liberale, C. Neamțu face obiectul atenției: „ferească Dumnezeu de cei ce încălță gheata peste opincă! Dl. Neamțu le păstrează pe amândouă ca să speculeze și pe cei cu ghetă și pe cei cu opinci”¹⁶. Influența lui C. Neamțu este semnificativă în calitate de șef al liberalilor din Gorj și din Dolj și director al Băncii Comerțului. În timpul mării guvernări liberale, „anul 1924 va rămâne anul cel de pomină... pentru biata Craiovă... [când] pe la Primărie au trecut ca o umbră un director de bancă și un procurist al aceleiași bănci”¹⁷. Referirea se face la C. Neamțu și la nepotul acestuia C. Negrescu (Noață).

În urma alegerilor parlamentare, din noiembrie 1919, primele organizate pe baza votului universal, nici un partid nu a obținut majoritatea mandatelor. După guvernările Vaida Voevod (1 decembrie 1919 – 13 martie 1920) și Alexandru Averescu (13 martie 1920-13 decembrie 1921)¹⁸ a urmat cabinetul de

10 „Straja”, nr. 143, 3 octombrie 1919.

11 Idem, I, nr. 91, 6 august 1919.

12 „Știrea”, I, nr. 28, sâmbătă, 1 mai 1920.

13 „Straja”, nr. 90, 5 august 1919.

14 „Dacia”, I, nr. 30, 18 august 1919.

15 „Chemarea”, nr. 73, 28 iunie 1919.

16 „Liberalul”, X, nr. 11, 21 octombrie 1919.

17 Idem, VIII, 15 ianuarie 1925.

18 I. Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940*, Editura Didactică și Pedagogică, R. A. Bucu-

sacrificiu al lui Take Ionescu (17 decembrie 1921 – 17 ianuarie 1922), liberalii pregătindu-și astfel terenul pentru accederea la putere. Până la moartea lui I. I. C. Brătianu (24 noiembrie 1927), se poate spune că liberalii domină scena politică românească.¹⁹

Marea guvernare liberală (22 ianuarie 1922 – 27 martie 1926) a scris în modernitate legislația românească prin adoptarea Constituției din 1923, de la care au urmat o serie de legi cu caracter novator: legea administrativă (14 iulie 1925), legea privind comercializarea și controlul întreprinderilor economice ale statului (7 iunie 1924), legea energiei (4 iulie 1924), legea minelor (4 iulie 1924), legea pentru reglementarea repausului duminical și a sărbătorilor legale (18 iunie 1925), precum și o nouă lege electorală (27 martie 1926).

Un fapt cu o importanță deosebită pentru finalul de mandat liberal este actul renunțării la tron al lui Carol, fiul cel mare al regelui Ferdinand, act ratificat de corpurile legiuitoare la 4 ianuarie 1926. Dacă liberalii sunt adepții respectării actului de la 4 ianuarie, Partidul Național și Partidul Țărănesc militează în favoarea revenirii lui Carol în țară și la tron. Aceasta, precum și ideile și principiile diferite de guvernare au accentuat contradicțiile dintre Partidul Liberal, pe de-o parte, și partidele Național și Țărănesc, pe de altă parte. În plan politic urmările se concretizează prin intensificarea luptelor politice la nivel național dar și local, și prin realizarea fuziunii dintre Partidul Național și Partidul Țărănesc din octombrie 1926.

Episodul care îi are ca protagoniști pe I. B. Georgescu, fost primar al Craiovei și C. Negrescu – Noață, nepot al lui C. Neamțu este elocvent pentru ceea ce privește răfuielile politice locale, așa cum sunt caracterizate în presa vremii. În ziarul „Cumpăna”, din 5 februarie, apare un articol foarte acid la adresa administrației liberale din Craiova. Aceștia, preocupați de interesele personale, ar fi răspunzători pentru situația gravă în care se găsește orașul. Articolul este semnat în numele partidelor Național, Țărănesc și Poporului de Ion B. Georgescu, „fost magistrat, fost președinte al Comisiei Interimare a orașului Craiova”.²⁰ Aproape două săptămâni mai târziu, același ziar consemna: „Bătăușii liberali devastează complet casa domnului I. B. Georgescu ...”²¹

În toamna anului 1926, viața politică olteană cunoaște deosebite frământări. În primul rând consemnăm luptele politice din Vâlcea „pentru un scaun de senator rămas vacant [...]. Generalul Coandă, cu dorința de a face loc d-lui Tretinescu, și-a manifestat dorința de a reprezenta în Parlament alt județ, după cum a păcălit pe doljeni ... lăsând în locul său, să fie proclamat ales preotul Vasilcuță”. Însă apar candidaturile „d-lui Chirculescu, fostul ministru al Muncii și Ocrotirii Sociale”, susținut de liberali și „d-lui Virgilius Potârcă”, susținut de țărăniștii de sub conducerea lui Mihalache. Aici, țărăniștii au înregistrat un

rești, 1996, p. 74.

19 N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. X, București, 1939, p. 455.

20 „Cumpăna”, II, nr. 20, 5 februarie 1926.

21 Ibidem, nr. 23, 18 februarie 1926.

eșec.”²²

În Mehedinți, organizația PNL a suferit o schimbare de conducere: „Petre Gârboviceanu a fost desemnat ca președinte de onoare, conducerea efectivă fiind încredințată domnilor Franasovici, Marius Vorvoreanu, Pompiliu Băbeanu ... pentru curmarea acțiunii oculte dusă de Ion și Petre Gheață, care tindeau să aducă în sfera lor conducerea partidului.”²³

În Gorj, din organizația PNL, alături de C. Neamțu, mai făceau parte Dr. Culcer, Gh. Tătărescu, Dr. Hasnaș, Gh. Stolojan, pr. Ilie Roșoga, pr. Gh. Oprișescu, I. Dem. Petrescu, I. Mateescu, V. Arjoceanu.²⁴

La o întrunire a liberalilor gorjeni din noiembrie 1926, se făcea o analiză a activității de până atunci, stabilindu-se și unele obiective:

„Oratorii au expus realizările înfăptuite de PNL în recenta guvernare, iar d-l președinte al organizației a dat îndrumări pentru noul program de activitate ... au luat parte peste 500 de frunțași din Tg.-Jiu și din județ.

Prezidează d-l C. Neamțu șeful organizației noastre. Înainte de a arăta scopul convocării d-l C. Neamțu dă citire unei scrisori primite de la d-l Gheorghe Tătărescu prin care fostul Subsecretar de Stat arată cauzele imposibilității de a fi de față la această întrunire la care participă din tot sufletul. D-l C. Neamțu, adresându-se celor de față, spune: «V-am chemat pentru a face un nou apel la devotamentul și puterea dv. de muncă, în slujba partidului liberal și în interesul țării. După patru ani de guvernare și de muncă grea și rodnică, partidul nostru retrăgându-se de la cârmă simte azi nevoia de a-și reîmprospăta și de a-și aduna din nou puterile, pentru ca o dată revenit în fruntea treburilor publice să poată continua opera începută cu atâta succes pentru el și mare folos pentru țară. Desăvârșirea acestei opere depinde în mare parte de dvs., de munca, de înțelegerea și devotamentul dvs.

Pentru atingerea acestui scop sunt de părere să împărțim județul în mai multe sectoare, astfel ca mai toți prietenii noștri doritori de a pune munca lor în slujba partidului să aibă un câmp de activitate potrivit puterii lor de muncă. Șefii acestor sectoare vor face legătura între organizația centrală a județului și comitetele comunale din sectorul fiecăruia. Vor avea, de asemenea, sarcina de a cerceta împreună cu aceste comitete nevoile locale și de a le aduce la cunoștința organizației centrale a județului, care la rândul ei le va studia, le va coordona și se va strădui să realizeze pe acelea dintre ele pe care împrejurările ar îngădui iar interesele generale ale țării le vor cere.»²⁵

D-l C. Neamțu, după ce dă mai multe îndrumări și explică în amănunt

22 „Curierul Olteniei”, an 34, nr. 1338, 6 septembrie 1926.

23 „Actualitatea”, I, nr. 3, din 21 septembrie 1926.

24 Albinel Firescu, *Societate, economie și politică în Gorjul interbelic* în Politică, Diplomatie și Războaie. Profesorul Gh. Buzatu la 70 de ani., coordonatori Sorin Liviu Damean, Marusia Cîrstea, Editura Universitaria, Craiova, 2009, p. 373.

25 Idem, *Situația social-economică și politică a județului Gorj între 1916 – 1926, oglindită în presa vremii*, în „Litua”, nr. XI, Tg.-Jiu, 2006, p. 202.

felul în care înțelege să se desfășoare viitoarea activitate a organizației încheie în aplauzele tuturor, îndemnând pe toți prietenii la muncă și exprimându-și încrederea că toți își vor face datoria.

D-l Neamțu dă apoi cuvântul la mai mulți fruntași ai partidului. D-l dr. Hasnaș, după ce evidențiază opera realizată de PNL în diferite domenii de activitate și după ce aduce elogiile domnilor d-lor: I. I. C. Brătianu, Vintilă Brătianu, I. Gh. Duca pentru inițiativele și contribuțiile ce au adus pentru înfăptuirea acestei opere, laudă activitatea d-lui Gh. Tătărescu, fostul Subsecretar de Stat. D-l dr. Hasnaș examinează apoi politica demagogică și sterilă a celorlalte partide politice. D-sa termină cuvântarea arătând munca și stăruințele depuse de C. Neamțu pentru propășirea județului Gorj.

Dr. C. Ștefulescu Ruca, președintele comitetului școlar al liceului din Tg.-Jiu, spune ca azi se ridică problema refacerii financiare, problema bisericească, problema școlii pentru desăvârșirea unității naționale, singura țintă a tuturor românilor cinstiți și patrioți. D-l Gh. Cămărășescu aduce elogiile personalității d-l C. Neamțu: «D-l C. Neamțu, șeful nostru iubit [spune d. Cămărășescu] este un orator în adevăratul înțeles al cuvântului, pe d-sa interesându-l, în primul rând ideile, căci este un adânc cugetător, pe care știe să le îmbrace într-o formă aleasă. D-l C. Neamțu este dublat și de un om de acțiune, el este cel mai reprezentativ tip al muncii, căci întreaga lui situațiune morală și politică o datorează numai muncii». Oratorul spune apoi, că în epoca de mari prefaceri sociale prin care trecem, modestia ce caracterizează pe d-l Neamțu poate fi socotită ca o greșală.

D-l N. N. Opreșescu, în numele tineretului gorjean, arată importanța și menirea PNL.

D-l Mihail Gele arată munca fără preget ce membrii acestui partid au dus-o, atât în Parlament, cât și în județ, arată străjnicia cu care a apărat chestiunile drepte ale gorjenilor.

La urmă pr. Ilie Roșoga, fost senator, aduce binecuvântarea sa asupra întregii asistențe.²⁶

După sciziunea din 1930 a PNL, având la bază atitudinea față de restaurație, în 1931 se constituie în Dolj organizația PNL - I. G. Duca și o organizație PNL - Gh. Brătianu.²⁷ În fruntea ducistilor se regăsea C. Neamțu, în timp ce georgiștii craioveni erau reprezentați de: dr. Mitu Ștefănescu, Dem Stoenescu, Gh. M. Cantacuzino, C. S. Nicolăescu-Plopșor.²⁸

În sânul organizației liberale gorjene au existat fricțiuni legate de concepțiile politice ale lui C. Neamțu, care ținea să-și impună punctul de vedere în partid. Acesta intenționa să cedeze șefia organizației nepotului său, Ion Micodin. Majoritatea membrilor au indicat însă ca șef pe fostul Subsecretar de Stat Gh. Tătărescu. „Gorjeanul” consemna în acest sens: „Vizita domnului I. Gh. Duca

26 Ibidem.

27 „Țăranul”, 18 februarie 1931.

28 „Izbânda”, 14 decembrie 1931.

făcută în primăvara aceasta domnului Tătărescu, fără știrea domnului Neamțu, cuvântarea domnului Gele lipsită de obișnuita tămâială la adresa «iubitului nostru șef domnul C. Neamțu», toate acestea au învederat liberalilor locali că domnul Neamțu este eliberat din șefie, iar destinele partidului trecute în mâinile trinității: Tătărescu – Hasnaș – Bălănescu [și] pentru alegeri ... lista a rămas bună depusă, la Cameră în frunte cu domnul Tătărescu iar la Senat cu d-l dr. Hasnaș, al cărui bisturiu, să fim drepți, a jucat un rol însemnat în operarea domnului Neamțu”.²⁹

După asasinarea lui I. G. Duca de către legionari în decembrie 1933, C. Neamțu rostea o cuvântare solemnă, la începutul lunii ianuarie 1934, în fața organizației duciste de la Craiova, în care exprima revolta membrilor organizației față de asasinat.³⁰ Aproape concomitent, la 4 ianuarie 1934, este numit în fruntea guvernului un reprezentant al „tinerilor liberali” personalitate marcantă a vieții politice românești, interbelice și nu numai – Gheorghe Tătărescu. În același an, șef al georgiștilor craioveni era avocatul Șt. Predoiu³¹ iar C. Negrescu devine șef al organizației bătrânilor liberali din județul Dolj.³² El va fi înlocuit în 1937 la conducerea organizației de către Emil Tătărescu.³³

Dacă președinte al Consiliului de Miniștri a fost numit Gh. Tătărescu, la 5 ianuarie 1934, a fost ales ca președinte al partidului, Constantin (Dinu) I. C. Brătianu exponent al „bătrânilor liberali”. Regele a speculat așadar, situația PNL, numindu-l șef al cabinetului pe Gh. Tătărescu, fără a mai aștepta alegerea unui președinte al partidului.

După asasinarea lui Duca, starea de asediu a fost prelungită pe baza altor legi până în 1937 și, cu toate acestea, nu s-au luat măsuri, când la Craiova s-a strigat pe străzi: „Trăiască Constantinescu, Coranica și Belimace!”³⁴

În august 1934, pentru a-și întări autoritatea și a câștiga noi simpatizanți în organizațiile județene, Dinu Brătianu a organizat turnee în Ardeal și în alte regiuni ale țării. Succesul obținut l-a îngrijorat pe primul ministru și drept răspuns tineretul liberal „a organizat la Tg.-Jiu o mare întrunire care a început printr-o propagandă favorabilă șefului partidului”, cu scopul evident al mascării neînțelegerilor din partid.³⁵

Fricțiunile din sânul PNL au continuat până în 1937, contribuind la corodarea imaginii partidului în ansamblul său, ceea ce a convenit regelui în scopul urmărit, de instaurare a unui regim personal.

29 „Gorjeanul”, IX, nr. 22 – 23, 15 – 23 iunie 1932.

30 „Atitudinea”, Gazetă săptămânală de atitudine românească, 9 ianuarie 1934.

31 Direcția Județeană a Arhivelor Naționale, Dolj, fond Prefectura Dolj, inv. 244, dos. 241/1934.

32 „Tribuna Olteniei”, 10 martie 1934.

33 „Presa Olteniei”, 24 noiembrie 1937.

34 Emilia Sonea, Gavrilă Sonea, Viața economică și politică a României (1933 - 1938), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 119 – 123.

35 Ibidem, p. 143.